

Tilburg/Brussel maart 2008

Verklaring van Tilburg

EEN COMFORTABELE WAARHEID

De initiatiefnemers:

Bob Goudzwaard, emeritus hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam

Leida Rijnhout, coördinator Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling

Lou Keune, onderzoeker Universiteit van Tilburg, netwerk Vóór de Verandering

Jan Juffermans, De Kleine Aarde

Esther Somers, theologe, voormalig lid De Derde Kamer

Christiaan Hogenhuis, Oikos

Bart de Boer, milieueconoom

Kees Hudig, Globalinfo

Marjolein van de Water, woordvoerder X min Y Solidariteitsfonds

Rob Gort, ondernemer, voormalig lid De Derde Kamer

Peter van Vliet, voorzitter stichting iNSnet

www.economischegroei.net

heroriëntering nationale economieën

Wij, burgers van Nederland en Vlaanderen, en van Europa, roepen op tot een ingrijpende heroriëntering van onze economieën. Wij worden gemotiveerd door de snel gegroeide urgentie van wereldwijde vraagstukken als de klimaatverandering en de uitputting van de aarde, de blijvend wijdverbreide armoede en de toenemende mondiale ongelijkheid. Die urgentie dwingt ons om de noodzakelijke transitie aan de orde te stellen van alle rijkere economieën, dus ook die van België, Nederland en Europa. Hoe ingrijpend de omslag of trendbreuk die we voor ogen hebben ook zal zijn, deze zal geen afbreuk doen aan het welzijn. Zij behoedt ons daarentegen juist voor nog grotere problemen in de toekomst op het vlak van gezondheid en milieudegradatie, van een verder toenemende mondiale armoedekloof, en van gewapende conflicten en vluchtelingenstromen. Wij verkeren in de comfortabele positie dat de koerswijziging nu nog mogelijk is.

fixatie op economische groei

Op 10 januari 2008 vond aan de Universiteit van Tilburg een conferentie plaats over een omslag naar een meer duurzame en solidaire economie. Daar werd de gangbare fixatie op economische groei onder kritiek gesteld. Ook werd uitgebreid gesproken over de noodzaak van andere indicatoren voor economische ontwikkeling dan het Bruto Binnenlands Product (BBP). Ruim 300 mensen kwamen naar deze Nederlands-Vlaamse conferentie. Zij waren afkomstig uit alle categorieën van de samenleving: andersglobalisten, ondernemers, economen, vakbondsvertegenwoordigers, politici, milieukundigen, boeren, onderzoekers en docenten van allerlei snit, werkers in gezondheidszorg en maatschappelijk werk...

ingrijpende omslag

Al deze mensen vonden elkaar op de urgentie van een ingrijpende omslag in de richting waarin de economie zich ontwikkelt. In een forumdebat gaven enkele politici en vertegenwoordigers van vakbeweging en bedrijfsleven aan de urgentie hiervan een cijfer 9, op een schaal van 1 (niet urgent) tot 10

(meest urgent). Een verlaging van het nationaal inkomen, zoals dat traditioneel wordt gemeten, werd zelfs aanvaardbaar geacht. De comfortabele constatering daarbij is dat de welvaart niet hoeft te dalen, integendeel.

hoogtemeters

Brede steun was er op de conferentie – met name onder de aanwezige economen – voor de stelling dat we voor deze omslag andere stuurinstrumenten nodig hebben dan het BBP. Deze traditionele indicator is een snelheidsmeter van de economie en geeft slechts aan hoe hard we geld verdienen, ongeacht of dat nu nuttige producten en diensten oplevert of schade toebrengt aan mens en milieu. We hebben echter vooral hoogtemeters nodig, die aangeven hoe ver we af zijn van een duurzame en solidaire economie. Zouden wij bijvoorbeeld de Ecologische Voetafdruk als maatstaf hanteren, dan wordt zichtbaar dat het verbruik van onze landen van materialen, ruimte en fossiele brandstoffen met ongeveer tweederde zou moeten verminderen om duurzaam te zijn. Die vermindering zou bovendien binnen een afzienbare termijn van bijvoorbeeld tien jaar behaald moeten zijn, willen wij voorkomen dat over dertig à veertig jaar twee aardbollen nodig zijn om onze materiële welvaart op peil te houden.

alternatieve meetinstrumenten

Tot onze comfortabele waarheid behoort ook dat wij nu beschikken over alternatieve meetinstrumenten die geen van allen perfect zijn, maar hun bestaansrecht hebben bewezen. Naast de al genoemde Ecologische Voetafdruk beschikken wij over de index Duurzaam Nationaal Inkomen (DNI) en de Index for Sustainable Economic Welfare (ISEW). Ook zijn er indexen die het welzijn, de tevredenheid en het geluk van mensen in kaart brengen. De conferentie concludeerde dat het een goede zaak is niet geforceerd naar één enkele allesomvattende indicator te streven. Er kan zelfs winst in schuilen wanneer naast elkaar een aantal indicatoren blijft bestaan. Deze zijn aanvullend om de afstand tot echte duurzaamheid en solidariteit aan te geven.

welvaart in het zuiden

De stelling werd gedragen dat er in de economieën van het Zuiden onmiskenbaar groei van de welvaart moet plaatsvinden teneinde miljarden armen bestaanszekerheid te kunnen garanderen. Dat zal onvermijdelijk ook een groei in verbruik van materialen en energie betekenen. Tegelijk was duidelijk dat in de economieën van het Noorden in materiële zin (dus in termen van het verbruik van materiaal, ruimte en fossiele brandstoffen) krimp moet plaatsvinden, maar dat er geen vermindering van het welzijn zou hoeven op te treden. Een wezenlijke herverdeling dringt zich op.

gemeenschappelijk gedragen toekomstbeeld

Er is dringend behoefte aan een gemeenschappelijk gedragen toekomstbeeld, in intensiteit vergelijkbaar met bijvoorbeeld de droom van Martin Luther King en dat de gemeenschappelijke strategie tot omvorming van de bestaande, reeds rijke Noordelijke economieën zal kunnen dragen en inspireren. Een fundamentele omvorming of conversie van de samenleving is mogelijk. Dat wordt aangetoond door zowel de inzet van de Amerikaanse samenleving ten tijde van de New Deal, als door de omvorming van de Britse economie aan het begin van de Tweede Wereldoorlog, die gedragen werd door de bevolking. Een breed maatschappelijk gedragen en positief gestelde oproep is nodig om de samenleving tot een koerswijziging in de richting van meer duurzaamheid en solidariteit te enthousiasmeren. Dat zal geen onrealistisch juchverhaal mogen zijn dat 'met groei en technologie alles wel opgelost zal worden'. Maar het zal ook geen doemverhaal zijn dat 'we terugmoeten naar de jaren 30'. Op de eeuwige vraag 'Is er ruimte voor groei?' kan het antwoord alleen luiden: 'Ja, maar dan wel in termen van meer duurzaamheid, meer solidariteit, meer kwaliteit van leven, en daarom ook meer menselijk geluk in Noord en Zuid'

speerpunten

In meer praktische zin bleek ook een eensgezindheid te bestaan over de eerste stappen die te nemen zijn. Die groeiende consensus kan in de volgende speerpunten worden samengevat

a) Een sociaal-cultureel speerpunt:

de bevolking dient er langs diverse wegen (media, politiek, onderwijs) op te worden voorbereid dat de onafgebroken sinterklaasavond van een doorgroeiende materiële consumptie per hoofd van de bevolking en alsmear uitdijen van de fysieke investeringen voorbij is.

b) Een structureel speerpunt

voor de noodzakelijke matiging van het materiële verbruik door bedrijven en gezinnen zullen beperkingen van de personele en bedrijfsinkomens onontbeerlijk zijn. De hierdoor ontstane financiële ruimte wordt primair benut voor:

- de versterking van de investeringen in milieubehoud en in besparingen van menselijke en natuurlijke hulpbronnen;
- de mondiale herverdeling van de welvaart en daarmee ook de ontwikkeling en de instandhouding van het sociale en ecologische "kapitaal" van de samenleving;
- het afbouwen van investeringen en consumptie- en productiepatronen die niet duurzaam zijn.

Tegelijkertijd zal ruimte ontstaan voor meer vrije tijd én voor meer werkgelegenheid gericht op het ontwikkelen en in stand houden van duurzame en solidaire productie en consumptie, op zorg en op culturele ontplooiing.

c) Een institutioneel speerpunt:

een op duurzaamheid en solidariteit gericht permanent overlegorgaan tussen de belangrijkste maatschappelijke actoren is nodig - bij voorkeur naar Belgisch/Vlaams model. Dit kan mogelijk starten vanuit een Breed Maatschappelijk Beraad, en kan de omvorming van de economie begeleiden en zo nodig ook zelf ter hand nemen.

d) Een inkomensmatigend speerpunt:

via overleg, en zo nodig regulering, wordt naar een maximering van het netto inkomen gestreefd.

e) Een fiscaal speerpunt:

het belastingsysteem wordt omgevormd zodat duurzame energievormen en milieubesparingen er direct baat bij hebben, en mens- en milieubelastende en energieverblindende vormen van productie en consumptie sterker worden belast en arbeid minder. Deze belastinghervorming stimuleert de maatschappij meer te investeren in mensvriendelijke en milieuefficiënte technologie en levert daardoor extra banen op.

f) Een productnormerend speerpunt:

de overheden gaan alomvattende productnormen ontwikkelen waarin aan gezondheidsaspecten aandacht wordt gegeven, maar ook de efficiëntie van het gebruik van menselijke en natuurlijke hulpbronnen wordt gemaximaliseerd.

Wij pleiten voor een radicale omslag van onze economieën, een omslag die op betrekkelijk korte termijn diep zal ingrijpen in de omvang van en de wijze waarop wij produceren, handel drijven, geld creëren en consumeren. Dat kan slechts als die omslag gedragen wordt door een brede alliantie van maatschappelijke krachten. Wij nodigen iedereen, en zeker de politiek, de vakbeweging, het bedrijfsleven, de wetenschap en de sociale bewegingen uit om aan die alliantie deel te nemen, en verantwoordelijkheid te nemen voor de overgang naar een waarlijk duurzame en solidaire economie.

